

розв'язується важлива проблема розвитку мотивації студентів до занять фізичної культурою з психолого-педагогічної точки зору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Раевский Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов : монография / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский ; под общ. ред. Р.Т. Раевского. – Одесса : Наука и техника, 2008. – 556 с.
2. Цільова комплексна Програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» / Затверджено Указом Президента України від 1 вересня 1998 року № 963/98.
3. Казин Е.М. Основы индивидуального здоровья человека: введение в общую и прикладную валеологию : учеб. пособ. / Е.М. Казин, Н.Г. Блинова, Н.А. Литвинова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 192 с.
4. Постанова ВРУ від 03.02.2004 р. № 1425 – IV «Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи» / Відомості Верховної Ради. – 2004. – №16. – Ст. 243.
5. Білогур В.Є. Теоретико-методичне забезпечення фізичного виховання у вищих закладах освіти : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту за спец. : 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Рівненський державний гуманітарний університет / В.Є. Білогур. – Рівне, 2002. – 187 с.
6. Додонова Е.А. Психологические аспекты развития мотивации студентов к формированию здорового образа жизни / Е.А. Додонова, Т.А. Игнатова // Олимпизм и молодая спортивная наука Украины : м-лы VII региональной науч.-практ. конф. – Луганск, ВНУ им. В. Даля, 2010. – С. 69–74.
7. Додонова О.А. Мотивационные факторы в системе физического воспитания студенческой молодежи / О.А. Додонова, В.О. Григор'єва, Т.М. Єрмолаєва // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – С. 77–81.
8. Скібіцька О.В. Проблеми стимулювання праці викладачів у контексті Болонського процесу / О.В. Скібіцька // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць / [спец. вип. до 100 річчя КНЕУ]. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 314–319.

УДК 159.9:316.6

ВПЛИВ РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБОМ

О.Б. Емішянц

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті показано доцільність вивчення стосунків між подружжям, розглядається вплив рольових очікувань чоловіків та жінок на задоволеність шлюбом. Відмічено розбіжності рольових очікувань чоловіків та жінок. Проаналізовано, які термінальні цінності чоловіків та жінок виступають чинниками задоволеності шлюбом. Визначено стратегії і тактики поведінки в конфліктних ситуаціях чоловіків та жінок.

У роботі зазначено провідні сімейні функції чоловіків та жінок, основні причини сварок між подружжям.

Ключові слова: сімейні ролі; функції сім'ї; рольові очікування; рольові домагання; благополучні сім'ї; неблагополучні сім'ї; задоволеність шлюбом.

В статье показана целесообразность изучения отношений между супругами, рассматривается влияние ролевых ожиданий мужчин и женщин на удовлетворенность браком. Отмечены расхождения ролевых ожиданий мужчин и женщин. Проанализировано, какие терминальные ценности мужчин и женщин выступают в качестве факторов удовлетворенности браком. Определены стратегии и тактики поведения в конфликтных ситуациях мужчин и женщин.

В работе отмечены главные семейные функции мужчин и женщин, основные причины ссор между супругами.

Ключевые слова: семейные роли; функции семьи; ролевые ожидания; ролевые притязания; благополучные семьи; неблагополучные семьи; удовлетворенность браком.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сім'я – мала група, в якій задовольняються важливі особистісні потреби людини. Тут вона набуває необхідних соціальних навичок, засвоює базові типи поведінки і культурні норми, отримує психологічну підтримку і захист, рятується від стресів і перевантажень, що виникають при контактах із зовнішнім світом.

У сім'ї, як у мініатюрі суспільства, вміщується вся гамма людських відносин, властивих суспільству. Тому актуальність проблеми полягає в тому, що сім'я є фундаментом держави, і від благополуччя кожної сім'ї залежить благополуччя всього суспільства. На побудову сімейних стосунків впливають рольові очікування подружжя. У щасливих, благополучних сім'ях між подружжям значно більше схожості в розумінні своїх сімейних ролей, ніж у неблагополучних.

Дослідження подружніх взаємин дуже ускладнено, оскільки це сфера суто особистого й інтимного життя людини. З одного боку, сім'я – досить замкнуте об'єднання людей, що захищає свої таємниці і секрети. З іншого, сім'я пов'язана із суспільством і є відкритою для всього, що відбувається у світі.

Вивчення задоволеності шлюбом пов'язано з рольовими очікуваннями, уявленнями про сімейні обов'язки, з глибиною сімейних конфліктів.

Вивчення впливу рольових очікувань на задоволеність шлюбом дає можливість визначити об'єктивні причини формування благополучної сім'ї, що і робить цю тему **актуальною**.

Метою статті є показати вплив рольових очікувань чоловіків та жінок на задоволеність шлюбом.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять концептуальні положення системного підходу, зокрема, його використання в дослідженні особистості та спілкуванні (Б.Г. Ананьєв,

Л.С. Виготський, О.М. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, В.Н. М'ясищев, С.Л. Рубінштейн, Н.В. Чепелева), комплексні розробки малої групи (І.М. Андрєєва, В. М. Шепель), вивчення сім'ї як соціального інституту (О.І. Антонов, Е.Г. Ейдеміллер, М.С. Мацьковський, А.Г. Харчев, В. Юстицькіс), функцій сім'ї, розподілу сімейних ролей (Ю.Є. Альошина, К. Вітек, Т.В. Галкіна, А.М. Волкова, А.М. Єлізаров, С.В. Ковальов, Д.В. Ольшанський), психологічної сумісності (М.М. Обозов, А.М. Обозова), задоволеності шлюбом (В. Сатир, В.В. Столін), розробка проблем конфліктології (О.Я. Анцупов, Н.В. Грішина, С.І. Голод, Т.О. Гурко, С.Ю. Ключников, Н.В. Малярова, М.М. Наріцин, Н.М. Римашевська, С.С. Седельников, В.О. Сисенко, В.П. Шейнов, А.І. Шипилов, О.Г. Шмельов, М.З. Етштейн, Н.Г. Юркевич).

На сучасному етапі «шлюб» визначається як соціальна форма стосунків, що «історично змінюється, між жінкою і чоловіком, за допомогою якої суспільство упорядковує і санкціонує їх ставе життя і встановлює їх подружні і батьківські права і обов'язки» [2].

Майже в усіх країнах світу шлюб вважається регульованою суспільством формою стосунків між чоловіком і жінкою. Люди прагнуть досягти стабільності і благополуччя в сім'ї, гармонії у відносинах між подружжям, мріють про ідеальний шлюб. Укладання шлюбу означає створення сім'ї і породжує нові права і обов'язки стосовно одне одного і стосовно майбутніх дітей [5].

Сім'я становить невід'ємну частину сучасної громадської системи. Як первинний осередок суспільства, вона тісно пов'язана з іншими елементами громадської системи. Суспільство впливає на сім'ю, формуючи певний її тип, а сім'я, у свою чергу, впливає на соціальні інститути, процеси, стосунки, в той же час залишаючись відносно самостійним явищем громадського життя зі своїми специфічними закономірностями розвитку. Стійкість і успішний розвиток сучасної сім'ї визначається її здатністю гармонійно поєднувати інтереси її членів з інтересами суспільства в цілому.

Основне призначення сім'ї – задоволення громадських, групових і індивідуальних потреб. Будучи соціальним осередком суспільства, сім'я задовольняє низку його найважливіших потреб, у тому числі й у відтворенні населення. В той же час, вона задовольняє власні потреби кожного свого члена, а також загальносімейні (групові) потреби. З цього і випливають основні функції сім'ї: репродуктивна, економічна, виховна, комунікативна, організація дозвілля і відпочинку. Між ними існує тісний взаємозв'язок, взаємопроникнення і взаємодоповнення [4].

За визначенням В.А. Сисенко, сім'я – це «відкрита система, на яку впливають зовнішні дії та яка повинна домагатися певної внутрішньої рівноваги» [6].

Ця рівновага досягається специфічним розподілом прав та обов'язків, формуванням загальних планів, виробленням способів спілкування. І чим більше суперечливий вплив різних чинників, тим більше творчим стає процес досягнення рівноваги.

Процес виникнення рольової структури сім'ї є одним із головних питань її становлення як соціальної і психологічної спільності, адаптації подружжя одне до одного і створення стилю сімейного життя. В умовах існування різних норм і зразків рольової поведінки цей процес тісно пов'язаний з міжособистісними стосунками подружжя та їх установками. Якість міжособистісних стосунків подружжя визначається, передусім, тим, яким чином сприймає їх саме подружжя, наскільки вони вважають їх благополучними та успішними.

Можливість включення подружжя у спільну діяльність виступає як поєднання особистісних та поведінкових характеристик, які Б. Мурстейн назвав рольовою відповідністю. Йдеться про відповідність одна одній міжособистісних ролей, що взяли на себе подружжя, і наявності бази для спільної взаємодії з іншими людьми, соціальними системами або предметним світом [3].

Альошина Ю.Є. виділяє основні ролі в сім'ї:

- роль відповідального за матеріальне забезпечення сім'ї;
- роль хазяїна – хазяйки;
- роль відповідального за догляд за немовлям;
- роль вихователя;
- роль сексуального партнера;
- роль організатора розваг;
- роль організатора сімейної субкультури;
- роль відповідального за підтримку родинних зв'язків;
- роль психотерапевта [1].

Говорячи про психологічні ролі членів сім'ї, слід відмітити, що одна роль може існувати тільки у взаємодії з іншими ролями. Сімейні ролі повинні створювати систему, яка б наближалася до несуперечливої і могла задовольнити багато психологічних потреб.

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи вплив рольових очікувань на задоволеність шлюбом використовувалися наступні методики: «Рольові очікування і домагання в шлюбі» (РОД) за А.Н. Волковою для визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок у подружжя, «Опитувальник задоволеності шлюбом» (ОЗБ), розроблений В.В. Століним для визначення задоволеності-незадоволеності шлюбом, опитувальник «ОТеЦ» І.Г. Сеніна для визначення термінальних цінностей та значущих життєвих сфер, методика «Діагностика

міжособистісних стосунків» (ДМВ) Т. Лірі для дослідження міжособистісних стосунків, соціальних атитюдів, ставлення до оточуючих у сім'ї, методика «Стратегія і тактика поведінки в конфліктній ситуації» К. Томаса для визначення способів регулювання конфліктів.

Дослідження проводилося на базі загальноосвітньої школи №138 Шевченківського району м. Києва (батьки учнів 9–11 класів).

Дослідження проводилося у два етапи. На першому етапі проводилося анкетування «Визначення подружніх взаємовідносин», в якому брало участь 70 респондентів (35 чоловіків та 35 жінок) для формування основної вибірки дослідження з точки зору її однорідності. На другому етапі проводилося емпіричне дослідження, в якому брало участь 40 осіб (20 чоловіків та 20 жінок), які перебувають у шлюбі більше 15 років та мають дитину підліткового віку й проживають у власному помешканні.

Питання анкетування з'ясували стосунки в прасім'ї, питання розподілу в сім'ї господарчо-побутових обов'язків, сімейні ролі тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Грунтуючись на кількісному та якісному аналізі результатів анкетування, з'ясовано, що 35 респондентів, а саме 50% характеризують взаємини між своїми батьками як «скоріш гарні»; 14 (це 20%) респондентів характеризують як «дуже гарні»; 16 респондентів (30%) зізнаються, що в прасім'ї були дуже погані взаємини між батьками, і вони розлучилися. Це пов'язано з розподілом обов'язків між батьками щодо побутово-господарської роботи. Ті сім'ї, в яких розподілялися обов'язки порівну між батьками, мали взаємини «дуже гарні» та «скоріш гарні». А в тих сім'ях, де переважно один із батьків виконував обов'язки, характеризувалися, як «дуже погані».

Результати анкетування показали, що сварки у подружжя бувають час від часу (раз чи двічі на місяць). Виявлено основні причини сварок. Серед них:

- по-різному розуміють розподіл хатньої роботи – 37%;
- ревності – 18%;
- надмірна втома – 15%;
- різні погляди на події, що відбуваються у суспільстві – 12%;
- несерйозне ставлення до обов'язків чоловіка – 10%;
- скрутні умови проживання – 8%.

Такі причини сварок, як «розбіжності на сексуальному ґрунті», «втручання батьків» та «надмірні витрати грошей чоловіком/дружиною», не були вказані жодного разу і набрали 0%. Це, можливо, саме ті причини, які респонденти вважають найбільш інтимними та не бажають обговорювати в межах анкетування.

Контроль над поведінкою членів сім'ї – це широка організація життєдіяльності сім'ї. Тут йдеться про наявність певних правил у кожній сім'ї, традицій та слідування ним. Роль контролера намагається взяти на себе той, хто вважає себе головним у сім'ї. Йдеться про розподіл ролей «головний-підпорядкований» у шлюбі. Жінки зазначають, що основною роллю в сім'ї для них є «наставник для усіх» (27%). В той час як чоловіки вважають, що саме вони виконують роль у сім'ї – «наставник для усіх» (44%).

Грунтуючись на результатах факторного аналізу, встановлено, що ролі очікування чоловіків мають вплив на задоволеність шлюбом ($r=0,563$; $p<0,001$), а саме: інтимно-сексуальна роль: очікування ($r=0,445$; $p<0,001$), емоційно-психотерапевтична роль: домагання ($r=0,445$; $p<0,001$), господарчо-побутова роль: домагання ($r=0,438$; $p<0,001$).

Це означає, що чоловіки оцінюють шлюб як такий, що вдався, у разі якщо жінка візьме на себе роль емоційного лідера в сім'ї в питаннях корекції психологічного клімату в сім'ї, надання моральної і емоційної підтримки, створення «психотерапевтичної атмосфери», тобто буде в сім'ї виконувати емоційно-психотерапевтичну функцію. Проте до фактора не увійшли домагання емоційно-психотерапевтичної функції. Це означає, що, очікуючи емоційної підтримки від жінок, чоловіки навіть не планують займати таку позицію в сім'ї та виконувати таку роль. Можливо, це пов'язано з тим, що чоловіки протягом життя отримували емоційну підтримку від жінки-матері, а у зворотному зв'язку її не надавали або ж надавали рідко, час від часу.

Жінки готові надавати чоловікові таку емоційну підтримку (домагання) ($r=0,639$; $p<0,001$) й, у свою чергу, очікують її від чоловіків (очікування) ($r=0,701$; $p<0,001$), оскільки розглядають шлюб як середовище, що сприяє психологічній розрядці і стабілізації.

Інтимно-сексуальна роль: очікування чоловіків виступає важливою умовою подружнього щастя, ставлення до дружини істотно залежить від оцінки її як сексуального партнера.

Господарчо-побутова: домагання відображає установку чоловіків на власну активну участь у веденні домашнього господарства. Тобто чоловіки готові займатися господарством, побутовими питаннями в сім'ї і віддають належне організації благополуччя сім'ї.

З'ясовано, що основними стратегіями і тактиками вирішення конфліктних ситуацій чоловіків є суперництво ($r=0,536$; $p<0,001$) та компроміс ($r=0,490$; $p<0,001$). Вони не зацікавлені у співпраці з іншими і досягають мети, використовуючи свої вольові якості, прагнуть, у першу чергу, задовольнити власні інтереси, незважаючи на інтереси інших, або ж використовують стиль компроміс, за якого обидві сторони поступаються в своїх інтересах. Це робиться шляхом торгів та обміну. На відміну від співпраці, компроміс

досягається на більш поверховому рівні – чоловік поступається в чомусь, дружина теж – в результаті з'являється можливість прийти до загального рішення. При компромісі відсутній пошук прихованих інтересів, розглядається лише те, що кожен говорить про свої бажання. При цьому причини конфлікту не зачіпаються. Йде не пошук шляхів їх усунення, а знаходження рішення, що задовольняє миттєві інтереси обох сторін.

Дослідження показало, що пристосування ($r=-0,536$; $p<0,001$) як стратегія поведінки у конфліктних ситуаціях чоловіків – це показник, який увійшов до фактора зі зворотним навантаженням. Це означає, що на задоволеність шлюбом має вплив протилежний тип поведінки. Пристосування – стиль поступок, згоди і принесення в жертву власних інтересів. Це суперечить відчуттю задоволеності шлюбом у розумінні чоловіків.

Виявлено, що до фактора входять змінні, що вказують на тип особистісних рис чоловіків: підозріливий ($r=0,865$; $p<0,001$), авторитарний ($r=0,697$; $p<0,001$) та егоїстичний ($r=0,519$; $p<0,001$). Це означає, що чоловіки схильні до сумнівів, злопам'ятні, часто бувають незадоволені. Критичність та скептичність призводить до того, що чоловіки можуть проявляти свій негативізм у вербальній агресії.

Тип сильної особистості, що лідирує, наставляє, повчає, намагається покладатися на свою власну думку, не приймає порад інших, намагається домінувати, енергійний, вимагає до себе поваги, впевнений, цілеспрямований. Таку характеристику надають собі чоловіки. На їхню думку, оточуючі відмічають цю владність та визнають її.

Найважливішими цінностями для чоловіків виявилися матеріальний статок ($r=0,575$; $p<0,001$) та досягнення конкретних результатів своєї діяльності ($r=0,454$; $p<0,001$). Це пов'язано із професійним життям ($r=0,489$; $p<0,001$). Це сфера життя, яка надає можливість чоловікам відчувати свою значущість, що проявляється в рольових очікуваннях шлюбного життя й у міжособистісних взаєминах.

Завдяки проведенню факторного аналізу результатів дослідження у вибірці жінок визначено, що соціальна активність: очікування ($r=0,671$; $p<0,001$) та особистісна ідентифікація: очікування ($r=0,460$; $p<0,001$) та домагання ($r=0,589$; $p<0,001$) впливають на задоволеність шлюбом ($r=0,611$; $p<0,001$).

Соціальна активність відображає установку на значущість зовнішньої соціальної активності (професійної, громадської) для задоволеності шлюбно-сімейними стосунками. Жінки очікують, що шлюбний партнер буде мати серйозні професійні інтереси, відіграватиме активну громадську роль. В той же час жінки ілюструють готовність займати провідну роль у своїй професії.

Особистісна ідентифікація з чоловіком відображає установку дружини на певну спільність із шлюбним партнером: очікування спільності інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, способів часу проведення.

Термінальні цінності виступають чинниками очікувань та домагань жінок бути значущими в суспільному житті та бути задоволеними у шлюбі. Духовне задоволення ($r=0,969$; $p<0,001$), розвиток себе ($r=0,914$; $p<0,001$), досягнення ($r=0,910$; $p<0,001$), креативність ($r=0,669$; $p<0,001$), активні соціальні зв'язки ($r=0,627$; $p<0,001$), високе матеріальне становище ($r=0,520$; $p<0,001$), суспільне життя ($r=0,900$; $p<0,001$) – основні цінності, які жінки пов'язують із задоволеністю у шлюбі.

Тобто для жінок у шлюбі є цінним отримання морального задоволення, розвиток своїх здібностей та інших особистісних характеристик, реалізація свого потенціалу, досягнення конкретних результатів та наявність високого матеріального прибутку.

У конфліктних ситуаціях жінки обирають стиль «уникнення» ($r=0,766$; $p<0,001$), для якого характерні як відсутність прагнення до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення власних цілей.

ВИСНОВКИ

Грунтуючись на результатах факторного аналізу, встановлено, що рольові очікування впливають на задоволеність шлюбом. У чоловіків – інтимно-сексуальна роль: очікування, емоційно-психотерапевтична роль: домагання, господарчо-побутова роль: домагання. У вибірці жінок – соціальна активність: очікування та особистісна ідентифікація: очікування та домагання.

Найважливішими цінностями для чоловіків виявилися матеріальний статок та досягнення конкретних результатів своєї діяльності. Це пов'язано із професійним життям – сферою, яка дає можливість чоловікам відчувати свою значущість.

Найважливішими цінностями для жінок виявилися високе матеріальне становище, креативність, досягнення, розвиток себе, духовне задоволення.

Результати факторного аналізу свідчать, що в конфліктних ситуаціях жінки обирають стиль «уникнення», для якого характерні як відсутність прагнення до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення власних цілей.

У вибірці чоловіків – «суперництво» та «компроміс». «Пристосування» як стратегія поведінки в конфліктних ситуаціях – показник, який увійшов до фактора зі зворотним навантаженням. Це означає, що на задоволеність шлюбом впливає протилежний тип поведінки.

Теоретичне значення роботи полягає в розкритті характеру впливу рольових очікувань на задоволеність шлюбом, що поглиблює знання про причини формування благополучної сім'ї.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть використовуватися в програмі навчального курсу «Етика та психологія сімейних відносин» для учнів середніх та

спеціалізованих шкіл (гімназій, ліцеїв), для проведення психологічних консультацій для молоді, що готуються взяти шлюб, та для сімейного психологічного консультування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина Ю.Е. Цикл развития семьи: исследования и проблема / Ю.Е. Алешина // Вест. Моск. ун-та. – Психология. – Сер. 14. – 2000. – №2. – С. 60–72.
2. Бездырев К.К. Как быть счастливым в браке / К.К. Бездырев. – М. : Сфера, 2003. – 238 с.
3. Бодалев А.А. Семья в психологической консультации / А.А. Бодалев, В.В. Столин. – М. : Просвещение, 2001. – 310 с.
4. Голод С.И. Стабильность семьи: социологические и демографические аспекты / С.И. Голод. – Л. : Неон, 1994. – 136 с.
5. Ковалев С.В. Психология современной семьи: информ.-метод. м-лы к курсу «Этика и психология семейной жизни» : книга для учителя / С.В. Ковалев. – М. : Просвещение, 2000. – 208 с.
6. Супружеская жизнь: гармония и конфликты / [сост. Л.А. Богданович]. – М. : Профиздат, 2000. – 176 с.

УДК 159.9

ДЕЗАДАПТИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ю.Г. Єрґакова

*здобувач кафедри практичної та соціальної психології
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*

У статті визначено проблему становлення дезадаптивної поведінки підлітків, які виховуються в інтернатних навчальних закладах. Актуальність цієї проблеми зумовлена реалізацією своїх можливостей, які, у свою чергу, підлітки не можуть використати повною мірою. Розглянуто поведінкову дезадаптацію підлітків, які виховуються змалечку чи потрапляють уже в досить дорослому віці в інтернатні навчальні заклади. Доведено, що формування життєвої перспективи в ранньому підлітковому віці є цілісним, інтегрованим процесом, в якому утверджуються і реалізуються основні життєві цінності людини і конкретизуються аспекти її життєвого, особистісного, соціального самовизначення.

Ключові слова: дезадаптація, підліток, корекція, інтернатні навчальні заклади, адаптація, соціальна дезадаптація, життєві цінності, поведінкова дезадаптація.

В статье определена проблема становления дезадаптивного поведения подростков, воспитывающихся в интернатных учебных заведениях. Актуальность этой проблемы обусловлена реализацией своих возможностей, которые в свою очередь подростки не могут использовать в полном объеме. Рассмотрены поведенческая дезадаптация подростков, воспитывающихся с детства или попадающих уже в достаточно взрослом возрасте в интернатные учебные заведения. Доказано, что формирование жизненной перспективы в раннем подростковом возрасте является целостным, интегрированным процессом, в котором утверждаются и реализуются основные жизненные ценности человека и конкретизируются аспекты его жизненного, личностного, социального самоопределения.

Ключевые слова: дезадаптация, подросток, коррекция, интернатные учебные заведения, адаптация, социальная дезадаптация, жизненные ценности, поведенческая дезадаптация.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблеми дезадаптації особистості є досить складними і актуальними, а дезадаптація підлітка, який виховується в інтернатних навчальних закладах, стає ще важливішою в нашому сучасному світі. В умовах інтенсивних соціальних змін сьогодення, коли одночасно з погіршенням матеріального благополуччя, зростання кількості безробітних, засоби масової інформації (телебачення, преса) укорінюють у свідомості підростаючого покоління нові «західні» стандарти життя, які доступні лише небагатьом, то виникає ситуація, особливо небезпечна для підліткової свідомості ризиком розчарувань, незадоволених потреб, девіаціями і, як наслідок, соціальною дезадаптацією.

Дезадаптація є явищем сучасної соціокультурної ситуації і, водночас, явищем об'єктивної реальності. Вона може з'явитися на будь-якому віковому етапі, якщо через різні обставини зникають або обмежуються можливості задоволення значущих потреб для формування особистості, що розвивається [1].

Один із аспектів дорослішання припускає соціально-психологічну адаптацію підлітків. Йдеться не лише про запобігання підлітковій злочинності, наркоманії та алкоголізму, які сьогодні є досить поширеними у суспільстві. Значна частина зовні благополучних підлітків погано адаптовані до реального життя, тобто не бачать його реалій, не можуть обрати власні цілі на певному етапі життя, не відчувають себе упевнено, а тому легко потрапляють у різні залежності.

Ранній емоційний досвід підлітка, як уже зазначалося вище, має визначальне значення для формування особистості. Саме відчуття підлітка себе тим, кого люблять, почуття захищеності й повного прийняття становить фундамент розвитку здорової психіки. Однак, хоч яким великим є значення початкового ставлення матері до дитини, з віком емоційний досвід розширюється, та й ставлення самої матері може змінюватися як за формою виявлення, так і за сутністю. Дуже важливо звертати увагу на підлітків, які потрапляють до інтернатних навчальних закладів з сімей, бо вони вже мають сформоване бачення світу і ставлення до нього.

Мета статті полягає у з'ясуванні та дослідженні психологічних особливостей вихованців інтернатних навчальних закладів.